

Ο Καποδίστριας και οι «σατανικές» πατάτες - Πως οι Έλληνες γνώρισαν τα «γεώμηλα»

Ίσως είναι γνωστή σε αρκετούς η εκδοχή για το πως εισήχθη στην Ελλάδα η καλλιέργεια της πατάτας (γεώμηλο), με ένα «τέχνασμα» του Κυβερνήτη Καποδίστρια.

Είναι όμως όντως έτσι η πραγματικότητα;

Ας πάρουμε λοιπόν τα πράγματα με την σειρά...

Ο μύθος

Όπως αναφέρεται στο φυλλάδιο «ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣ» του γνωστού νομικού Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ (Αθήναι 1912):

Ότε απεκαταστάθη η τάξις, και ο επαναστάτης Έλλην, αποκαμών των πολέμων, των στερήσεων και κακουχιών επεδόθη εις την εργασίαν του, το έργον της ελευθερίας περαιώσας, ο μέγας του πατήρ και Κυβερνήτης, θέλων να βελτιώση την γεωργίαν, απεφάσισεν, ότε ακόμη είχε εν Αιγίνη την πρωτεύουσαν, να διδάξη προς τον γεωργικόν κόσμον την καλλιέργειαν γεωμήλων. Έδωκεν όθεν εντολήν όπως αποστείλωσιν αυτώ εξ Ιταλίας αρκετάς χιλιάδας οκάδας γεωμήλων άτινα ειρήσθω, ήσαν τότε πάντη άγνωστα ημίν, και το τίμημα κατέβαλεν εκ του ιδιαιτέρου του ταμείου.

Οι εναντία φρονούντες κατά του Καποδίστρια, ήρξαντο διαδίδοντες ότι ο Καποδίστριας είναι ου μόνον Λουθηρανιστής (ή κοινώς ελέγετο Αλούτερος), αλλά και διά της αντιθρησκευτικής και ασεβούς πράξεώς του, τού να διδάξη την καλλιέργειαν της πατάτας, θα κάμη όλους τους Ορθοδόξους Χριστιανούς "Αλούτερους".

Οι πατάτες κατά τους εχθρούς του Καποδίστρια, ήσαν απηγορευμένος καρπός, ού και μόνον απλή γεύσις ήθελεν οδηγήσει το χριστεπώννυμον πλήρωμα εις τα απύθμενα σκότη της κολάσεως, ένθα ο κλαυθμός και ο βρυγμός των οδόντων.

Οι αρτιγέννητοι Έλληνες, πληροφορηθέντες τα γεγονότα και ιδία οι Αιγινήται,

οίτιντες είδον τους σάκκους των γεωμήλων χύδην ν' αποταμιεύονται προχείρως εις την προκυμαίαν της Αιγίνης, χάρις εις τα ραδιουργίας των εχθρών και το αμόρφωτον αυτών(**), εν συλλαλητηρίω επιβλητικώ εζήτουν την αποπομπήν του εξ Αιγίνης, ως προδότου των πατροπαραδότων της θρησκείας, βροτοφωνούντες: "Κάτω ο προδότης! Κάτω ο Αλούτερος, ο οποίος με τις πατάτες του θα μας καταστρέψη το θρήσκευμα! Κάτω ο άθεος!"

Ο Καποδίστριας ακούσας των φωνών του κορυβαντιώντος πλήθους, έσπευσε προς τον εξώστην, ενώ το πλήθος, μαινόμενον ως αι προ της καταιγίδος ασυνήθεις βρονταί, εφώναζε "Κάτω ο Αλούτερος με τις πατάτες του!"

Ο Κυβερνήτης απαθής θεατής των γενομένων, εδήλωσε προς το πλήθος, ότι οι πατάτες είναι δια λογαριασμόν του και ουχί δι αυτούς και ας μη ματαιοπονούν. Ταυτοχρόνως δε, κατά το φαινόμενον μόνον έδωκεν εντόνους και αυστηράς διαταγάς εις τους διορισθέντας φύλακας των γεωμήλων όπως συλλάβωσι και οδηγήσωσιν εις τας φυλακάς οιονδήποτε όστις ήθελε φωραθή κλέπτης των γεωμήλων του Κυβερνήτου. Ιδιαίτέρως όμως είπεν εις αυτούς να κάμουν πως δεν βλέπουν τους περιέργους παρατηρητάς των γεωμήλων και να αφήσουν αυτούς να κλέπτουν.

Μετ' ολίγας ημέρας η προκυμαία εκενώθη! Τα γεώμηλα τα έφαγαν όλα οι Αιγηνίται, και συν τη εστιάσει εκείνων επείσθησαν ότι δεν έγιναν Αλούτεροι!

Ο ίδιος κόσμος, όστις ήτο και κατά την κατά του Κυβερνήτου στάσιν, ο ίδιος εκείνος ήρχισε να κρούη τους κώδωνας των Εκκλησιών και εκάλει τους λοιπούς εις γενικήν συνάθροισιν, να διαδηλώσουν την ευγνωμοσύνη των προς τον Κυβερνήτην. Η κοσμοπλήμμυρα εκκινεί υπό τας ζητωκραυγάς και τα θούρια και ούτω έξωθι του ανακτόρου του Κυβερνήτου φθάνει: "Θέλουμε, πατέρα μας, πατάτες! Σώσε μας, πατέρα, και ας όψονται όσοι μας έβαλαν στα λόγια!"

Προ τοιούτων παρακλήσεων δι ουρανομήκων κραυγών, ο Κυβερνήτης, εξελθών ένδακρυς, υπεσχέθη εις το πλήθος νέαν προμήθειαν γεωμήλων δια του ιδιαιτέρου του ταμείου! Συνεχώρησε τους πταίσαντας, διέλαμψεν η αλήθεια, και η καλλιέργεια των γεωμήλων ήρχισεν έκτοτε εν Ελλάδι.

Η πραγματικότητα

Στον ελλαδικό χώρο η πατάτα ήταν γνωστή στις Ιόνιες νήσους πριν από την επανάσταση του '21. Σε ιταλικά έγγραφα της Ιονίου Πολιτείας του 1811

αναφέρεται το ενδιαφέρον για τη διάδοση αυτής της καλλιέργειας. Το 1817 εξεδόθη στην Κέρκυρα φυλλάδιο με τον τίτλο «Καλλιέργεια των γεωμήλων», γραμμένο από τον Σ. Παραμυθιώτη. Στο νέο ελληνικό κράτος η πατάτα εισήχθη ως καλλιέργεια και τροφή χάρι στο τεράστιο ενδιαφέρον του κυβερνήτη Καποδίστρια για τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας. Πριν ακόμα εγκατασταθεί στην Ελλάδα, σε επιστολή της 11-11-1827 από την Αγκώνα προς τον «κ. Πικτέτ Καζανόβη εις Γενούην» ο Καποδίστριας αναφέρει το ενδιαφέρον του για τη διάδοση της πατάτας στην Ελλάδα. Από τον Πικτέτ, που φαίνεται ότι είχε ειδικές γνώσεις στο θέμα αυτό, ο Καποδίστριας ζήτησε βοήθεια σε τεχνογνωσία και σε υλικό για σπορά. Αλλά και η Βουλή των Ελλήνων το 1827 συζητά την διάδοση της πατάτας και μάλιστα την ανατύπωση του φυλλαδίου που προαναφέρεται. Στις 24-1-1828, μόλις 16 μέρες από την άφιξή του στην Ελλάδα, ο Καποδίστριας γράφει από την Αίγινα στον αδελφό του Βιάρo στην Κέρκυρα και του ζητάει να στείλει από την Κέρκυρα ή την Ζάκυνθο «μια καλή ποσότητα γεωμήλων» για να σπείρει τα χωράφια που ήδη ετοίμαζε, ενώ ταυτόχρονα περίμενε και άλλο φορτίο που είχε παραγγείλει από το Λίβερπουλ. Την αποστολή πατάτας ζητούσε και από διάφορους φιλέλληνες που με προθυμία έστελναν οικονομική και επισιτιστική βοήθεια προς την Ελλάδα, όπως ο Εϋνάρδος.

Επειδή η παραγγεληθείσα ποσότητα από Λίβερπουλ αργούσε να φτάσει, η καλλιέργεια ξεκίνησε στην περιοχή της Αίγινας με πατάτες από την Κέρκυρα και τη Σύρο. Την πρώτη εβδομάδα των εργασιών, μεταξύ 23 και 29 Ιανουαρίου 1828, απασχολήθηκαν στην φύτευση 500-600 εργάτες και την αμέσως επόμενη εβδομάδα απασχολούνταν 1200 έως 1500 εργάτες. Η «Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος», την 15-2-1828 γράφει ότι αυξάνει η φύτευση πατάτας η οποία «ήνοιξεν εις τους πτωχούς βέβαιον και φιλόανθρωπον καταφύγιον της αθλιότητος και της δυστυχίας των». Στις πρώτες εργασίες για την προώθηση της νέας καλλιέργειας βοήθησε ο ιρλανδός Στήβενσον ο οποίος ζούσε στην Ελλάδα και φαίνεται ότι είχε γεωπονικές γνώσεις τις οποίες εθελοντικά έθεσε στη διάθεση του κυβερνήτη. Την 2-6-1828 έφτασε από την Αλεξάνδρεια στην Αίγινα πλοίο με πατάτες οι οποίες μοιράστηκαν στον φτωχό λαό διότι είχε περάσει η εποχή της σποράς.

Τα πρώτα φυτά πατάτας φύτευαν αρχές Μαΐου στην Αίγινα και στον Πόρο και με χαρά ο Καποδίστριας (που παρακολουθούσε στενά το όλο εγχείρημα) το ανακοίνωσε στον Στήβενσον. Αργότερα μέσα στο 1828 συγκομίζονται οι πρώτες πειραματικές εσοδείες και σε διάφορα άλλα μέρη της Ελλάδας όπως στη Μεσηνία και την Αργολίδα. Μετά την αναχώρηση του Στήβενσον από την Ελλάδα περί τον Ιούλιο του 1828 λόγω ασθένειας, την προώθηση της καλλιέργειας της πατάτας και άλλων φυτών ανέλαβε ο Κρατερός, ο οποίος είχε σπουδάσει στη γεωργική

σχολή της Roville, την πρώτη γεωργική σχολή της Γαλλίας. Το 1829 ο Καποδίστριας ιδρύει στην Τίρυνθα το «Γεωργικό Σχολείο» με τη βοήθεια του Εϋνάρδου. Ο πρώτος διευθυντής αυτού, ο γεωπόνος Γρηγόριος Παλαιολόγος, ο οποίος είχε σπουδάσει σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, συνέχισε πιο συστηματικά την διάδοση της καλλιέργειας της πατάτας. Ο ίδιος το 1828 είχε εκδόσει στο Παρίσι βιβλίο περί πατάτας με δαπάνες της εκεί Φιλελληνικής Εταιρείας.

Από τα ανωτέρω φαίνεται ότι είναι καθαρά μύθος το κλείδωμα των πατατών σε αποθήκες με το οποίο υποτίθεται ότι ο Καποδίστριας «έπεισε» τους Έλληνες να δοκιμάσουν την πατάτα. Τα ιστορικά στοιχεία δείχνουν τη μεγάλη ευκολία με την οποία εισήχθη η καλλιέργεια της πατάτας σε διάφορα μέρη της Ελλάδος, παρά τις αρχικές δυσκολίες λόγω έλλειψης τεχνικών γνώσεων και δυνατοτήτων ή ακαταλληλότητας των εδαφών. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι εκείνη την εποχή μεγάλο μέρος του πληθυσμού κυριολεκτικά λιμοκτονούσε και γι' αυτό δεν μπορεί να είχε αντίρρηση σ' αυτή τη νέα εύγευστη και θρεπτική τροφή.

Πηγές: ethnikoi.org | el.wikipedia.org (Δημ. Ζωγράφου «Ιστορία της Ελληνικής Γεωργίας», επανέκδοση Αγροτ. Τραπέζης της Ελλάδος, Αθήνα 1989, τόμος 1, σελ. 285-317.)